

FORMY EKSPOZYCJI - RETROSPEKCJA EXPO 2015

Radosław Górski

Politechnika Białostocka, Wydział Architektury, ul. O. Sosnowskiego 11, 15-893 Białystok
E-mail: radekgurski@gmail.com

DOI: 10.24478/aea-2018-vol10-no4-04

FORMS OF EXPOSURE - RETROSPECTION OF EXPO 2015

Abstract

In 2015 the World Exhibition was held under the slogan "Feeding the Planet, Energy for Life". This is a very important topic considering how many people in the world starving or eat unhealthy products. The key issue was to provide information in the form of images through the exhibition. And the form of pavilions should be in harmony with the theme of exhibition. Not blinding the viewer luxuriant shapes but managed to give important content.

Streszczenie

W 2015 roku miała miejsce Wystawa Światowa EXPO pod hasłem „Żywność planety, energia dla życia”. Temat bardzo istotny, biorąc pod uwagę liczbę ludzi głodujących na świecie lub spożywających produkty zanieczyszczone i niezdrowe. Kluczowym zagadnieniem było przekazanie informacji w formie obrazów za pośrednictwem ekspozycji, tak aby forma pawilonów pozostawała w zgodzie z tematem i nie osłepiała widza wybujałymi kształtami, a potrafiła przekazać ważne treści.

Keywords: types of exposure; form of presentation; quantity of information; feeling the exposure; experience design

Słowa kluczowe: rodzaje ekspozycji; forma prezentacji produktu; ilość informacji; odczuwanie ekspozycji; odczuwanie przestrzeni; projektowanie doświadczeń

1. IDEA WYSTAWY ŚWIATOWEJ EXPO 2015

Pierwszego maja została otwarta kolejna Wystawa Światowa Expo 2015 w Mediolanie. Jej hasłem przewodnim było „Żywność planety, energia dla życia”, które zawiera w sobie wszystkie wątki dotyczące żywności i problemów z brakiem żywności w niektórych regionach świata. Przez sześć miesięcy blisko sto pięćdziesiąt państw prezentowało swoje osiągnięcia w dziedzinie pozyskiwania zdrowego pożywienia metodami tradycyjnymi oraz z zastosowaniem nowych technologii, także GMO. Wszystko to w celu zapewnienia wystarczającej ilości jedzenia dla wzrastającej liczby ludzi¹.

2. ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE

Teren pod ekspozycję został wyznaczony w północno-zachodniej części Mediolanu, a podziałem funkcjonalnym zajęło się pięć znakomitych biur architektonicznych: Herzog & de Meuron, Mark Rydlander, Ricky Burnett, Stefano Boeri Architetti i William McDonough + Partners.

Wzorując się na założeniach urbanistycznych miast starożytnego Rzymu, wyznaczono dwa trakty komunikacyjne: *Decumanus* - główny bulwar o długości 1,5 km i szerokości 35 metrów oraz przecinający go prostopadłe *cardo* o długości 325 metrów i szerokości

¹ Oficjalna strona Expo 2015: www.expo2015.org.

Ryc. 1. Pawilony tematyczne zawierające ekspozycje wielu krajów; źródło: fot. autor
Fig. 1. Thematic pavilions containing exhibitions of many countries; source: photo by the author

35 metrów. Na przecięciu dwóch osi zaprojektowano wielki plac *Piazza Italia*, na północnym krańcu *cardo* usytuowany został *Palazzo Italia* pawilon organizatora wystawy, natomiast na południowym krańcu amfiteatr mogący pomieścić około 9000 ludzi². Najważniejszym punktem koncepcji stało się wyznaczenie wszystkim uczestnikom wystawy jednakowej powierzchni pod budowę pawilonów, tak aby zachować zasadę równości wobec wszystkich. Natomiast kraje, które nie zdecydowały się na budowę osobnych pawilonów, zostały przydzielone do poszczególnych sekcji tematycznych dotyczących rodzajów produkowanej żywności. Tak powstały pawilony największych producentów ryżu, kakao i czekolady, kawy, owoców, przypraw, zbóż, basenu Morza Śródziemnego, wysp oceanicznych oraz stref suchych, pustynnych.

Projektanci pragnęli w swojej koncepcji zaoszczędzić ideę równego podziału i traktowania przestrzeni wystawowej, tak aby projektowane pawilony różniły się między sobą ekspozycją, a nie wielkością i wybujałymi formami, które to pochłaniają olbrzymie sumy pieniędzy. Wystawy Światowe traktowane są przez organizacje rządowe i pozarządowe jako idealne miejsce do promocji handlowej i turystycznej swojego kraju oraz prowadzonych interesów. Dla wielu przestaje mieć znaczenie główne hasło imprezy, a ważniejsze jest pokazanie własnych osiągnięć, niekoniecznie z dziedziny żywienia. Tym sposobem można było oglądać niesamowitą różnorodność ekspozycji oraz sztuk wykonania pawilonów. Podejrzewam, że każdemu widzowi, niekoniecznie związanemu z projektowaniem, trudno było powściągnąć emocje i radość z możliwości oglądania i odczuwania z bliska tak dobrych ekspozycji. Wiele pawilonów wykazało podejście do tematu przewodniego i odniesienie do założeń urbanistycznych. Pokazuje to zaangażowanie w tak ważny temat i chęć przekazania jak najwięcej informacji w sposób prosty, przystępny dla każdego, ale też bardzo wyszukany i przy użyciu najnowszych technologii. Często też wciągających widza w zabawę, z której być może coś zapamięta. Niewielką część stanowiły ekspozycje, które oprócz efektów wizualnych podsycały doznania poprzez dźwięk, atmosferę wnętrza, ruch powietrza oraz zapach. Tak mocne wrażenia zostają w pamięci na długo i świadczą o skuteczności przekazu ekspozycji.

3. FORMA EKSPOZYCJI ZEWNĘTRZNYCH

Prezentacja osiągnięć w dziedzinie pozyskiwania żywności zaczynała się już na elewacjach pawilo-

nów. Skomplikowane bryły budynków, zastosowane mechanizmy oraz materiały przyciągały wzrok i uwagę przechodniów. Wydaje się, że wielu projektantów, mając w myślach temat przewodni i ekologię, sięgnęło po naturalne materiały. Wiele obiektów zarówno wystawowych, jak i zaplecza technicznego wystawy zostało wykonanych z drewna lub z jego udziałem. Było ono nie tylko na elewacji, ale także w konstrukcjach budynków oraz w elementach wykończeniowych.

Pawilon francuski został zaprojektowany pod hasłem „Odmienne sposoby wytwarzania i dostarczania żywności” (proj. Anouk Legendre i Nicolas Desmazieres). Głównym zadaniem było pokazanie narodowej kultury żywieniowej oraz rozwoju rolnictwa. Trasa zwiedzania zaczynała się od labiryntu prowadzonego pomiędzy małymi poletkami upraw. Stanowiło to ciekawą propozycję dla oczekujących na wejście do pawilonu turystów, pokazując także olbrzymią różnorodność uprawianej roślinności. Właściwa ekspozycja mieściła się wewnątrz pawilonu. Piękna konstrukcja z drewna klejonego przypominała jaskinię, do której można wejść z kilku stron. Układ żeber pawilonu oraz ich specyficzne wygięcie narzucały drogę zwiedzania i usytuowanie poszczególnych wystaw. Elementy konstrukcyjne zostały połączone pod kątem prostym, tworząc kasetony, w których znalazły się niezliczone produkty żywnościowe, podzielone oczywiście na grupy pochodzenia roślinnego, zwierzęcego, zboża, ziola i wiele innych. W tym wszystkim nie mogło zabraknąć wszechobecnych monitorów i plansz z informacjami i obrazami pokazującymi najnowsze osiągnięcia kraju w hodowli i uprawie roli. Całość przypominała wspańnię targowisko, na którym niczego nie brakuje, a nagromadzenie zapachów wzmagało chęć spróbowania tych wszystkich przysmaków.

W podobny sposób rozplanowany został pawilon Wielkiej Brytanii (proj. Wolfgang Buttress i Tristan Simmonds). Tu również przedpole do głównego budynku stanowił labirynt, ale tym razem zanurzony w łące i sadybie owocowym. Autorzy zwracali naszą uwagę na problem hodowli pszczół – nie tylko w Wielkiej Brytanii, ale i na całym świecie. Zmniejszająca się liczebność tych nieocenionych stworzeń niepokoi naukowców i skłania do wykorzystywania najnowszych technologii, aby je chronić. Początkowy fragment labiryntu stanowiły perforowane panele, z których emitowany był dźwięk roju pszczół. Zwiedzający mieli wrażenie przechodzenia obok ula. Stanowiły one częściową zastłonę dla monitorów zamocowanych z tyłu, na których wyświetlane były ważne informacje o florze i faunie tego kraju. Obniżenie

² Artykuł w magazynie *uncubemagazine*, <http://www.uncubemagazine.com/sixcms/detail.php?id=15358283&articleid=art-1425303037595-e330263a-ce42-485c-b9ea-acd0290cdbf2#!/page54>.

Ryc. 2. Fragmenty bryły i ekspozycji w pawilonie francuskim oraz pawilonie Wielkiej Brytanii; źródło: fot. autor
Fig. 2. Fragments of solid and exposure in the French pavilion and the United Kingdom; source: photo by the author

Ryc. 3. Fragmenty elewacji pawilonu Stanów Zjednoczonych oraz pawilonu Izraela; źródło: fot. autor
Fig. 3. Fragments of facade the United States pavilion and Israel pavilion; source: photo by the author

poziomu ścieżki, po której poruszali się zwiedzający, dawało wrażenie zanurzenia się w wysokiej trawie i kwitnącej koniczynie. Na trasie labiryntu zaprojektowane zostały wnęki z siedziskami, w których można było odpocząć i wsłuchać się w tętniącą życiem łąkę. Na końcu ścieżki znajdował się budynek główny, przypominający monstrualnych rozmiarów ul. Składał się on z dwóch części: przysadzistej bryły bez otworów okiennych pokrytej rdzewiejącą blachą oraz ażurowej struktury wykonanej z aluminium. Delikatna konstrukcja uformowana była w kształt walca, we wnętrzu którego można było wejść. W ciągu dnia wpadające promienie słońca dawały przyjemne refleksy i niesamowitą grę światłocienia. Natomiast wieczorem, dzięki instalacji świetlnej, monochromatyczny do tej pory ul mienił się kolorami. To rozwiązanie i forma tak naprawdę schowanej ekspozycji pokazuje, jak ważny jest temat pszczoł, gdyż to one w dużej mierze odpowiadają za wyżywienie planety.

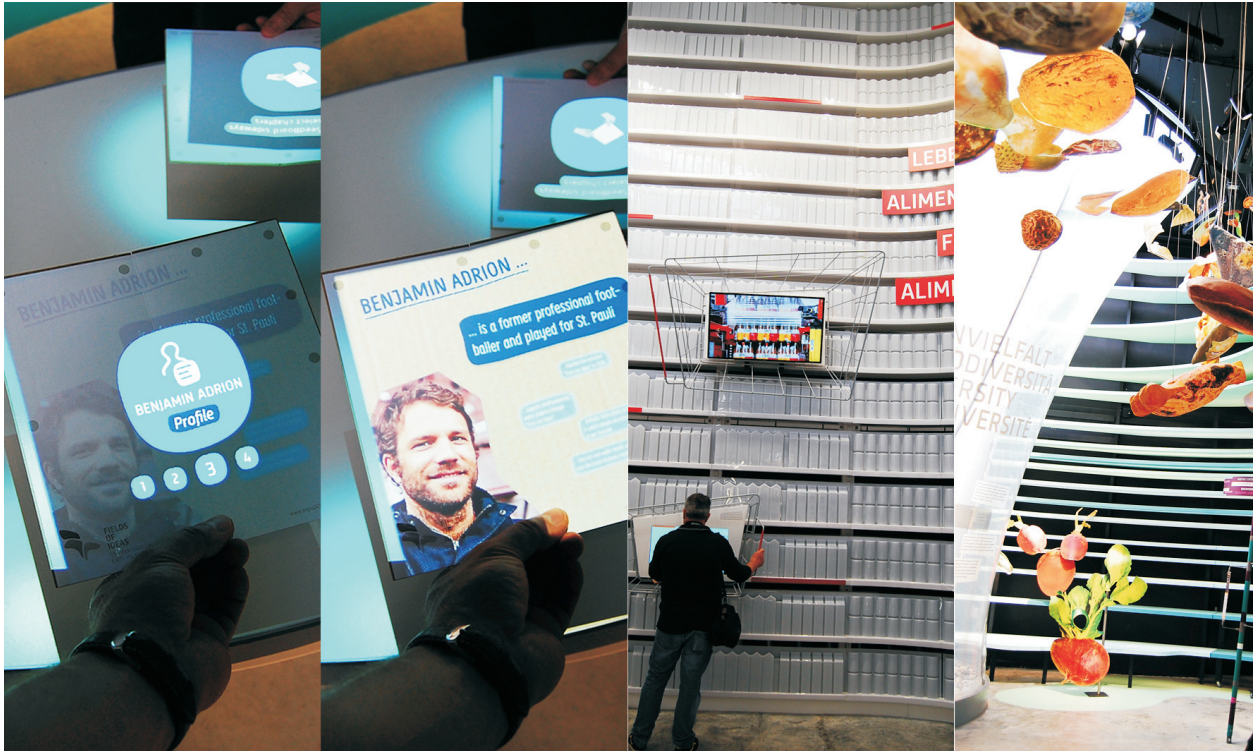
Równie ciekawy przykład potraktowania elewacji jako ekspozycji można było zobaczyć na pawilonie Stanów Zjednoczonych USA (proj. Biber Architects). Cała zachodnia elewacja została zaprojektowana jako ściana zielona. Nie byłoby w tym nic nadzwyczajnego, gdyby nie wykorzystane rośliny. A znaleźć na niej można było niemal wszystkie warzywa okopowe. Jest to nad wyraz ciekawy i ekscentryczny pomysł, kiedy w wyobraźni rysuje się wizja wspinania się po drabinie po kapustę

albo buraczki. Ale to jeszcze nie koniec udoskonaleń, gdyż cała elewacja składała się z paneli sterowanych i poruszanych mechanicznie w celu jak najlepszego nasłonecznienia zielonej ściany. Ponadto odpowiednie odchylenie paneli z roślinnością regulowało dopływ światła do wnętrza, co umożliwiało zmianę temperatury bez konieczności stosowania drogiej i energochłonnej klimatyzacji. Pomimo potraktowania tej architektury z przymrużeniem oka stanowiła ona ciekawe rozwiązanie dla terenów wysoko zurbanizowanych, gdzie brak miejsca lub jest ono zbyt cenne, żeby przeznaczyć je na tradycyjne uprawy.

Podobne podejście zaprezentowano na pawilonie Izraela (proj. David Knafo). Państwo to, choć młode, posiada bardzo długą tradycję. Dzięki długoletnim badaniom i ciężkiej pracy wielu ludzi Izrael plasuje się w czołówce krajów wiodących prym w dziedzinie nauki i innowacji w produkcji żywności.

Powierzchnia wystawowa podzielona została na cztery części a jej głównym elementem była ściana wertykalnie zorientowanego ogrodu. Miała ona siedemdziesiąt metrów długości i dwanaście wysokości, a rośliny, które zostały na niej zasadzone, miały w czasie trwania wystawy stale się przeobrażać. Niewielki fragment ściany przy wejściu został pokryty na całej wysokości ekranami LED, które pokazywały stopniową przemianę wertykalnego ogrodu.

Ryc. 4. Fragmenty ekspozycji wewnątrz pawilonu niemieckiego; źródło: fot. autor
Fig. 4. Fragments of exposure inside of the German pavilion; source: photo by the author

Ryc. 5. Fragmenty ekspozycji wewnątrz pawilonu Izraela; źródło: fot. autor
Fig. 5. Fragments of exposure inside of the Israel pavilion; source: photo by the author

4. FORMA EKSPOZYCJI WEWNĘTRZNYCH

Forma ekspozycji wewnętrznych uzależniona była od przyjętego przez projektantów sposobu zwiedzania i ogólnego scenariusza ekspozycji. W wielu pawilonach odbywało się to na zasadzie wpuszczania w odstępach czasowych grup zwiedzających. Natomiast na liczebność osób w grupie wpływała wielkość samego pawilonu. Poza tym cechą odróżniającą je od innych były kolejki czekających turystów. Świetnym przykładem takiego rozwiązania jest pawilon niemiecki (proj. Schmidhuber). To jeden z największych budynków na tej wystawie, ale wyczerpywał w pełni zagadnienie żywienia i pozyskiwania żywności. Rozbudowany scenariusz wystawy przewidywał oddzielne sale, przez które prowadzeni byli turyści i w których pozyskiwali konkretne informacje. Na wstępie wszyscy otrzymali broszurę informacyjną oraz narzędzie do czynnego uczestniczenia w zwiedzaniu w postaci, zdawało by się, zwykłego kartonu ze znacznikami. Ten karton stanowił ważny element, dzięki któremu widzowie wchodzili w interakcje z przygotowaną dla nich przestrzenią. Wystarczyło przytrzymać go nad specjalnie przygotowanymi stanowiskami, a czułe na ruch kamery rozpoczynały projekcję krótkich filmów lub serię zdjęć. Szerokie spektrum działań, w jakie zostają wciągnięci widzowie, zmienia postrzeganie dotychczas oglądanych wystaw. Momentami wyglądało to jak gra zręcznościowa, w której uczestniczyli wszyscy, niezależnie od wieku.

Na bardzo podobnej zasadzie odbywało się zwiedzanie ekspozycji pawilonu Izraela (proj. David Knafo). Scenariusz przewidywał dwie sale, w których prowadzona była narracja i niemalże lekcja historii na temat dawnych i obecnych metod produkcji żywności. W pierwszej sali, przypominającej kinową, odbyła się projekcja pokazująca dotychczasowe osiągnięcia i planowane projekty pomagające w produkcji żywności zachwycające zastosowanie technik multimedialnych, projekcji na trzech płaszczyznach, podłodze, ścianie oraz suficie na całej długości sali. W drugiej części ekspozycji, również multimedialnej, zobaczyć można było obrazy wyświetlane na okręgu ponad głowami zwiedzających, sprzężone z instalacjami świetlnymi.

Niewątpliwie duże wrażenie pozostało po zwiedzaniu pawilonu Zjednoczonych Emiratów Arabskich (proj. Foster + Partners). Ten pustyнный kraj dzięki złożom paliw kopalnych rozwija się bardzo szybko, również w dziedzinie pozyskiwania żywności, energii oraz wody pitnej.

Ekspozycja podzielona została na trzy etapy. W pierwszym, jeszcze przed wejściem do środka, autorzy podsycali ciekawość widzów poprzez niewielkie hologramy, pokazujące proste elementy i czynności

z życia mieszkańców. Przez cały czas przewodnik towarzyszył grupie zwiedzających i prowadził do kolejnych sal wystawowych. Drugi etap to spora sala kinowa, w której z wyświetlanego filmu widzowie poznają historię głównej bohaterki narracji. Zmieniająca się wielkość formatu wyświetlanego obrazu, od standardowego po obraz na całym obwodzie sali kinowej, dawała wrażenie uczestniczenia w akcji filmu. Zakończenie całej historii odbyło się już w trzeciej sali, gdzie na dużej scenie wyświetlany był hologram głównej bohaterki filmu. Wrażenie przestrzenności obrazu oraz dodatkowe efekty świetlne i dźwiękowe wprawiły w zachwyt.

Podobne działania zastosowali autorzy wystaw w Pawilonie Tajlandii (proj. OBA Architects). Wielkoformatowe obrazy, wyświetlane na wszystkich elementach wnętrza, sprawiały, że zwiedzający stawali się częścią ekspozycji. Dodatkową atrakcją były pojawiające się w przestrzeni hologramy, które zdecydowanie ożywiały narrację. Prezentowane filmy pozwoliły przyrzuć się bliżej tajskiej kuchni oraz mieszkańcom tego kraju, pokazując starania rządzących w celu poprawy życia rolników i zwiększenia wydajności ich pracy.

Wspaniały pawilon, w którym dla odmiany można było się wyciszyć i chwilę odpocząć od wystaw przepelnionych obrazami i informacjami, to pawilon Królestwa Bahrajnu (proj. Studio Anne Holtrop) uboga w informacje przestrzeni, działająca kojąco na zmysły poprzez doskonale przemyślane podziały wewnętrznych ogrodów z wnętrzami pawilonu. Taka skromna ekspozycja może wynikać z faktu, że rolnictwo w Królestwie Bahrajnu to zaledwie jeden procent gałęzi gospodarki. Zdecydowana większość produktów żywnościowych jest sprowadzana zza granicy. W krajobrazie Bahrajnu wyróżniają się jedynie drzewa i krzewy owocowe. I takie zostały posadzone w wydzielonych podwórkach pawilonu. Zostały wybrane odmiany, które naprzemiennie owocowały w czasie sześciu miesięcy trwania Expo. Sama architektura pawilonu została zaprojektowana tak, żeby po zakończeniu wystawy można było budynek rozebrać i przewieźć do rodzimego kraju, gdzie miał służyć jako ogród botaniczny. Składał się on z trzystu pięćdziesięciu elementów prefabrykowanych z betonu, które zostały poskładane na miejscu w całość. Połączenie białych ścian z przyjemną dla oka zielenią tworzyło idealne miejsce na chwilę odpoczynku od zgiełku panującego na pasażu. Obiekt pokazał też sztukę i wyczucie projektanta, gdyż niewielkimi środkami uzyskał przestrzeń, z której zwiedzający nie ma ochoty wychodzić.

Warte wspomnienia są także wystawy w pawilonach tematycznych dotyczących zbóż, owoców, przypraw itp. Choć były one ubogie w formie i bardzo oszczędne w materiałach, to przyciągały zapachem

Ryc. 6. Fragmenty ekspozycji wewnątrz pawilonu Tajlandii oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich; źródło: fot. autor
Fig. 6. Fragments of exposure inside of the Thailand pavilion and United Arab Emirates; source: photo by the author

Ryc. 7. Fragmenty wnętrza pawilonu Tajlandii oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich; źródło: fot. autor
Fig. 7. Fragments of exposure inside of the Thailand pavilion and United Arab Emirates; source: photo by the author

i żywą kolorystyką. Tylko w tych pawilonach można było spróbować niektórych produktów bezpłatnie, a prosta forma budowanej ekspozycji zdawała się równoważyć przepych w pawilonach innych państw.

5. PRZESYCENIE EKSPOZYCJI I ICH ODBIÓR

Stosowane na EXPO 2015 obrazy ruchome i interaktywne nie były niczym nowym. Od lat trzydziestych XX wieku wykorzystuje je większość projektantów wystaw. Szybki postęp technologiczny pozwala uzyskiwać coraz to lepsze efekty oraz wyższą jakość prezentowanych zdjęć i filmów, a przede wszystkim animacji komputerowych połączonych z narracją i obrazami stałymi. Nadaje to prezentowanym wystawom szczególnego wymiaru spektaklu na wielką skalę oraz wirtualnej przestrzeni wciągającej zwiedzającego.

Tego typu doznania, połączone dodatkowo z dźwiękiem oraz zapachem, ruchem powietrza, wodą, a nawet sztucznym deszczem, pozwalają odbierać zbudowaną przestrzeń wystawy na zupełnie innym poziomie. Wszystkie te nowe działania wpływają znacząco na jakość wrażeń w przestrzeni ekspozycji. Wydaje się to właściwym krokiem do budowania narracji wystaw edukacyjnych, takich jakimi są Wielkie Wystawy Światowe EXPO, zwłaszcza gdy są organizowane pod tak ważnym hasłem. Taki natłok wrażeń na pewno zostanie zapamiętany, nawet jeśli nie w całości, to spora

część informacji zdoła się utrwalić. Zostanie zapamiętana zmienność, mobilność zarówno obrazów, jak też światel i powietrza. Także zapachy, które potrafią przywołać wspomnienia, i to niezależnie od wieku odbiorcy. Tworzona w ten sposób ekspozycja staje się spersonalizowana, dostosowana do indywidualnych potrzeb widza, a także pozwala ją zmieniać i tym samym współtworzyć. Przykładem jest angażowanie publiczności w gry i różnego rodzaju zabawy towarzyszące ekspozycji. Użycie elementów interaktywnych pozwala tworzyć odczucia publiczności długofalowo i nie tylko w obszarze wystawy. Ma to na celu nie tylko zapamiętanie przekazywanych treści, ale również wywołanie dyskusji wśród zwiedzających i pobudzenie ich do rozmów i podsumowania tego, czego byli świadkami.

LITERATURA

1. **Friebe W. (1985)**, *Buildings of the world exhibitions*, Edition Leipzig, Leipzig.
2. **Kruger S. (2009)**, *Textile architecture*, Jovis, Berlin.
3. **Kysiak M. (1998)**, *Architektura pawilonów wystawowych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
4. **Lorenc J., Skolnicki L., Berger C. (2008)**, *Czym jest projektowanie wystaw*, ABE Dom Wydawniczy, Warszawa.

Badania zrealizowane w ramach zadań finansowanych ze środków na naukę MNiSW, w ramach pracy S/WA/3/2017.